

Міністерство освіти і науки України
Кам'янець-Подільський національний університет
імені Івана Огієнка

АРХЕОЛОГІЧНІ ДОСЛІДЖЕННЯ В УКРАЇНІ: ЗДОБУТКИ І ПЕРСПЕКТИВИ

ЗБІРНИК МАТЕРІАЛІВ XIII ТА XIV
ВСЕУКРАЇНСЬКИХ СТУДЕНТСЬКИХ
АРХЕОЛОГІЧНИХ КОНФЕРЕНЦІЙ
Електронне видання

Кам'янець-Подільський
2026

УДК 902/904(477)(063)

ББК 63.4(4Укр)я 43

A87

*Рекомендовано вченою радою історичного факультету
Кам'янець-Подільського національного університету імені Івана Огієнка
(протокол № 1 від 9 січня 2026 р.)*

Рецензенти:

- Могилів О. Д.** старший науковий співробітник Інституту археології НАН України, кандидат історичних наук.
- Строцький Б. С.** науковий співробітник Інституту археології НАН України, кандидат історичних наук.

Редакційна колегія:

- Копилов С. А.** ректор К-ПНУ ім. І. Огієнка, доктор історичних наук, професор. (голова).
- Дубінський В. А.** перший проректор К-ПНУ ім. І. Огієнка, кандидат історичних наук, доцент (співголова).
- Глушковецький А. Л.** декан історичного факультету К-ПНУ ім. І. Огієнка, кандидат історичних наук, доцент (співголова).
- Федьков О. М.** завідувач кафедри археології, спеціальних історичних і правознавчих дисциплін К-ПНУ ім. І. Огієнка, доктор історичних наук, професор.
- Комарницький О. Б.** доктор історичних наук, професор кафедри історії України К-ПНУ ім. І. Огієнка.
- Баженов О. Л.** кандидат історичних наук, доцент кафедри археології, спеціальних історичних і правознавчих дисциплін К-ПНУ ім. І. Огієнка (відп. секретар).
- Семенчук С. О.** кандидат історичних наук, доцент кафедри суспільних дисциплін Хмельницької гуманітарно-педагогічної академії.
- Гуцал В. А.** кандидат історичних наук, доцент кафедри археології, спеціальних історичних і правознавчих дисциплін К-ПНУ ім. І. Огієнка (відп. редактор).
- Ільків М. В.** кандидат історичних наук, асистент кафедри всесвітньої історії, член правління ВГО «Спілка археологів України», директор Чернівецької філії ДП «НДЦ «Охоронна археологічна служба України».
- Левінзон Є. Ю.** старший науковий співробітник Кам'янець-Подільського державного наукового музею-заповідника.
- Павлинський Ю. В.** магістрант I курсу історичного факультету К-ПНУ ім. І. Огієнка (технічний редактор).

- A87** **Археологічні дослідження в Україні : здобутки і перспективи : Збірник матеріалів XIII та XIV Всеукраїнських студентських археологічних конференцій.** Кам'янець-Подільський : Кам'янець-Подільський національний університет імені Івана Огієнка, 2026. 181 с.

Електронна версія посібника доступна за покликанням:

URL: <https://kaf-asipd.kpnu.edu.ua/wp-content/uploads/2026/04/zbimyk-2024-2025.pdf>

Збірник містить доповіді і повідомлення учасників XIII та XIV Всеукраїнських студентських археологічних конференцій, які відбулися у Кам'янець-Подільському національному університеті імені Івана Огієнка. Розрахований на науковців, студентів, краєзнавців та освітан.

© Колектив авторів, 2024-2025

ЗМІСТ
МАТЕРІАЛИ
XIII ВСЕУКРАЇНСЬКОЇ КОНФЕРЕНЦІЇ

Августінова А. М. Хроніка археологічних досліджень Дунаєвецького району на сучасному етапі	6
Баженов М. О. Катерина Мельник та її внесок у дослідження Середнього Подністров'я	8
Базиняк І. І. Археологічні дослідження міста Полонне 2021-2023 років	12
Бочуля М. І. Історія досліджень Траянового валу Городоччини	18
Гринчук Т. В. Символіка та значення шолому з Німеї	23
Грига С. В. Археологічні знахідки із траншеї поблизу будинку Фаренгольца у Кам'янці-Подільському	28
Квасневський А. С. Хотинський скарб брактатів	33
Кішлар В. В. Кераміка племен черняхівської культури	36
Лисак М. В. Овруцька пірофілітова індустрія: спеціалізація поселень ...	41
Нечипоренко В. В. Історія археологічного вивчення Більського городища (VIII-IV ст. до н. е.)	45
Петрук А. М. Особливості поховань скіфських амазонок	50
Сеняк С. З. Вироби з металу, кістки, рогу, кременю та каменю населення поморсько-кльошової культури	54
Сивук С. О. Археологічна спадщина Володимира Антоновича	59
Слюсар Д. Ю. Біритуальні захоронення висоцької культури та спроба їх класифікації	63
Ткачук М. В. Федір Вовк та його внесок у вітчизняну археологію	69
Токарчук О. О. Скандинавська Русь-Гардарікі	72
Цебринська М. М. Дослідницький і пам'яткоохоронний доробок Марини Ягодінської	76

МАТЕРІАЛИ
XIV ВСЕУКРАЇНСЬКОЇ КОНФЕРЕНЦІЇ

Баженов М. О. Типологія та соціальні функції давньоруських городищ середнього Подністров'я XII-XIII ст.	82
Березанський А. В. Застосування ДНК-аналізу в сучасній археології України	85
Бистрицька Д. О. Історія досліджень поселень поєнешті-лукашівської культури на території України	88
Болмосова В. Д. Збереження археологічної спадщини під час російсько-української війни	92

Венжинович О. А., Павлинський Ю. В. Дослідження раковецького могильника М. Островським та І. Винокуром	97
Грига С. В. Археологічні дослідження на місці Іоанно-Предтеченської церкви у Кам'янці-Подільському	101
Гринчук Т. В. Археологічні знахідки виявлені під час російсько-української війни 2022-2024 р.	106
Квапиш А. В. , Похилий Д. Д. Дослідження кургану доби раннього залізного віку поблизу села Маліївці	111
Кішлар В. В. Вікентій Хвойка – фундатор української археології	116
Курочка А. Р. Металеві намистини з Чорнівського городища XIII ст.: типологія та хронологія	120
Лавринюк Р. О. Археологічні пам'ятки Полонного	126
Лисецька Ю. І. Експериментальне відтворення гончарних технік давньоруського часу: виготовлення керамічного посуду в Болохівському князівстві середини XII – першої половини XIII ст.	130
Павлинський Ю. В. Особливості розвитку рибальства на території України в епоху енеоліту та добу бронзи	134
Падалка А. Д. Особливості використання штучного інтелекту в археології	141
Педоряка Д. О, Коваленко О. В. Поховання бабинської культури із Сторожового	145
Пилипець В. Ю. Археологічна мапа міста Кіцмань та його околиць ...	149
Свідницька В. В. Дерев'яні та кам'яні споруди оборонного типу давньоруських поселень	152
Семерня О. О. Черняхівська культура на Криворіжжі: локальні особливості та перспектива дослідження	157
Тарасов О. С. Археологічний експеримент з демонстрації ефективності техніки метання дротика за допомогою списометалки	163
Топоровська С. В. Знахідка пустотілого гудзика XVIII–XIX ст. з урочища Сходи Фаренгольца	168
Чуділовська А. О. Попередні результати археологічних досліджень поселення Старий Кар'єр у 2024 році	171
Якимчук Т. В. Моніторинг пам'яток археології на Тернопільщині в 2024 році	175

2. Афанасьев-Чужбинский О. С. Поездка в Южную Россию: Очерки Днестра. Санкт-Петербург, 1861. Ч. 2. 465 с.
3. Мельник К. М. Путевые очерки Подолия. Киевская старина: ежемечасный исторический журнал. Киев : Типография Г. Т. Корчак-Новицкого. 1884. Т.4. Ч. I-III. С. 1-32.
4. Мельник К. М. Путевые очерки Подолия. Киевская старина: ежемечасный исторический журнал. Киев : Типография Г. Т. Корчак-Новицкого. 1884. Т.8. Ч. IV. С. 259-391.
5. Мельник К. М. Путевые очерки Подолия. Киевская старина: ежемечасный исторический журнал. Киев : Типография Г. Т. Корчак-Новицкого. 1885. Т.11. Ч. VIII-IX. С. 465-489.
6. Мельник К. М. Следы мегалитических сооружений в Южной России. Труды VI-го археологического съезда в Одессе. Одесса, 1884. С.103-134.
7. Рефераты о заседаниях VI Археологического съезда в Одессе. Одесса: типография «Новорос. Телегр.», 1884 р. № 9
8. Сіцінський Ю.Й. Нариси з історії поділля. Вінниця, 1927. Ч.1. 74 с.
9. Широцький К. На руїнах Бакоти (З подорожніх вражень). Літературно-науковий вісник. Львів, 1912. Т.57. № 1. С.71-79.

Базиняк І. І.

Хмельницька гуманітарно-педагогічна академія

АРХЕОЛОГІЧНІ ДОСЛІДЖЕННЯ МІСТА ПОЛОННЕ 2021-2023 РОКІВ

У статті аналізуються результати археологічних досліджень, проведених у місті Полонне протягом 2021-2023 рр. Розкопки виявили ряд цікавих артефактів, які вказують на давню історію та культурний контекст регіону. Серед відкриттів – поселення раннього середньовіччя, залишки фортифікаційних споруд, предмети побуту та культові об'єкти. Аналіз знайденого матеріалу дозволяє краще зрозуміти життя та взаємодію давніх цивілізацій на території сучасного Полонного. Результати дослідження відкривають нові перспективи для розуміння історії регіону та його місця в контексті світової культурної спадщини.

Ключові слова: Полонне, археологічні дослідження, трипільська культура, палеоліт, свинцева грамота, собор Св. Анни.

З великою історичною спадщиною, що переплітається зі складною культурною динамікою, місто Полонне завжди привертало увагу дослідників. Недавні археологічні дослідження, проведені протягом 2021-2023 рр., стали не лише спробою розгадати та відновити зниклі сторінки минулого, а й важливим кроком у збагаченні нашого розуміння історії цього міста.

Історичне минуле Полонного висвітлюється в численних наукових розвідках, передовсім українських та польських авторів. Умовно

ці праці можна поділити на дві групи. Перша – це джерелознавчі та загальноісторичні праці в ширшому суспільному контексті. Друга – власне архітектурно-урбаністичні дослідження. У першій групі одним з найдавніших описів Полонного є праця В. Аскоченського, в якій автор фіксує рештки старих укріплень у вигляді досить глибоких ровів [1, с. 61-63]. Достатньо інформативним виданням є «Історико-статистичний опис церков та парафій Волинської єпархії» М. Теодоровича [13, с. 228-252], зміст якого значною мірою ґрунтувався на численних публікаціях у «Волинських єпархіальних відомостях» (1867-1918). Це також «Географічний словник Польського королівства та інших слов'янських країн». В радянські часи були опубліковані праці, зокрема «Історія міст і сіл УРСР» [5] та ін. Серед новітніх історичних праць, в яких Полонне фігурує достатньо часто, слід виокремити дослідження В. Захар'єва [3], Н. Яковенко [16], В. Собчука [12], В. Атаманенка [2], І. Тесленка [14], С. Пивоварова [9] та ін.

Друга група публікацій значно скромніша в кількісному вимірі, однак для даної теми має істотний потенціал в силу конкретної спрямованості на місто як на історико-урбаністичний об'єкт. Першою слід згадати публікацію Т. Трегубової [15], в якій здійснено спробу аналізу просторової структури міста на підставі двох архівних планів кінця XVIII ст. Серед змістовних публікацій цього профілю варто також зауважити аналітичний матеріал, представлений в двох розлогих статтях польського автора П. Шлезингера, однак без залучення першоджерел, котрі характеризують стан міста підчас його перебування у власності князів Острозьких. Ця тема зачіпалася також П. Ричковим на підставі опрацювання архівних матеріалів [10]. Цікавий фактаж був представлений в праці полонського дослідника – краєзнавця А. Козака [7].

Археологічна знахідка, яку знайшов депутат полонської міської територіальної громади мікрорайону Новополонне Віктор Яськов на земельній ділянці «Дубовий гай» у місті Полонне у 2021 р., принесли надзвичайно цікаві та важливі відкриття, розкриваючи культурні нашарування давнини, що лежали прихованими під землею. Знайдені залишки поселення, належать до Трипільської культури IV-III тис. до н. е. Ця земельна ділянка, розташована на півострові, що оточений річкою Хомора, виявилася важливим центром давнього життя та культури. Пошукова експедиція випадково натрапила на сліди старовинних споруд, що спонукало до проведення подальших археологічних досліджень. Результати обстеження відносять цей археологічний об'єкт до періоду Трипілля та доби бронзи. Особливо цікавим є те, що багато-

шарове поселення виявлене в околицях міста, робить його унікальним об'єктом в контексті археологічних досліджень Хмельницької області. Важливо відзначити, що земельна ділянка «Дубовий гай» не внесена до переліку державного реєстру культурної спадщини, що робить її вразливою перед можливими будівельними роботами чи іншими змінами використання землі. З цього приводу виникає необхідність юридичного захисту цієї території як об'єкта історико-культурної спадщини, щоб забезпечити її збереження для майбутніх поколінь [4].

Археологічні дослідження, проведені восени 2021 р. в історичній частині міста Полонне неподалік костелу Святої Анни, стали наймасштабнішими в історії міста. Науковці Кам'янець-Подільської архітектурно-археологічної експедиції Державного підприємства «Науково-дослідний центр «Охоронна археологічна служба України» під керівництвом кандидата історичних наук Павла Нечитайла розпочала дослідження наприкінці вересня з метою майбутнього будівництва готелю на цій території. Згідно із законодавством, підприємство, що планує будівництво, замовило архітектурно-археологічні дослідження, які дозволили виявити унікальні артефакти. Внаслідок розкопок виявлено значну кількість цінних знахідок, включаючи: світильники, люльки, монети, фрагменти глиняного та скляного посуду, підківки для взуття, кулі та навіть окуття для дерев'яних лопат. Ці артефакти свідчать про різні історичні епохи та культурні впливи на цю територію. Особливу увагу викликали знахідки, які датуються добою палеоліту (від 3 млн до 100-150 тис. років тому) такі як ліпна кераміка та крем'яні знаряддя. Також були знайдені фрагменти скляних давньоруських браслетів та горщиків, які відносяться до XI-XIII ст. Виявлені поховання дозволили встановити, що у XIII-XIV ст. ця ділянка функціонувала як міський цвинтар, де було знайдено рештки дев'яти поховань. Важливість цих відкриттів полягає у їхньому значенні для вітчизняної історичної антропології, оскільки поховань з цього часу досліджено дуже мало. Окрім цього, під час розкопок були виявлені артефакти, що відносяться до XVII-XVIII ст., зокрема ями та котловани, які свідчать про використання цієї території як міського цвинтаря. Ці знахідки, разом з іншими археологічними матеріалами, були передані до експозиції місцевого музею «Полонський історичний музей» [8].

Також, під час цих розкопок було знайдено свинцеву грамоту. Її знайшов один з учасників експедиції – Дмитро Тимчук. Розкопуючи поховання післямонгольської доби, він виявив під ним контури ранішнього об'єкта – невеличкої заглибини на рівні культурного шару XII ст.

Заглибина, як з'ясувалося, була залишком відкритого вогнища діаметром близько 1 м, насиченого деревним вугіллям, серед якого траплялися уламки керамічних посудин кінця XI – першої половини XII ст. Такі вогнища навіть дотепер влаштовують на задвірках садибних ділянок – чи то для спалювання побутового сміття, чи то для смаження м'яса тощо. Коли необхідність у вогнищі зникає, його пересипають тоненьким прошарком ґрунту, аби вітер не розносив попіл. От саме в такому ґрунті, насипаному поверх вогнища, і було знайдено грамоту.

Знахідка, виявлена Д. Тимчуком під час вибирання культурного шару, являла собою невеличкий шматочок свинцю, обліплений з усіх боків землею. Обережно зчищаючи бруд, археолог дістався металевої поверхні предмета, на якій стали помітні якісь вирізьблені літери. Знахідка свинцевої грамоти у вигляді згорнутої пластини з виявленим написом стала об'єктом пильного дослідження та складної реставрації. За словами науковця, грамоти й своєрідні листи, переважно побутового характеру, якими обмінювалися пересічні мешканці Східної Європи в XI-XIII ст., не є чимось рідкісним.

Починаючи з 1951 р. на теренах колишніх Давньоруських князівств було знайдено понад 1200 таких документів, прокреслених на шматках березової кори – берести. Найбільше їх було виявлено в Новгороді, але знаходили їх також і в інших містах. Головна унікальність цієї знахідки в тому, що вона є першим побутовим листом давньоруського часу, знайденим на теренах колишнього Київського князівства, до якого належало місто Полонне в XII ст. Проте, її стан потребував ретельної реставрації та подальших досліджень.

Реставраційний процес почався з очищення знахідки від землі та корозійних нашарувань під керівництвом П. Нечитайла та у співпраці з іншими дослідниками. Перші спроби виявлення тексту були здійснені на основі фотографій, що дозволило частково розшифрувати слова. Проте, повна розгортка та прочитання грамоти вимагало складних та кропітких робіт. Головною складністю в реставрації стала корозія та крихкість металевої основи, яка ускладнювала очищення та відновлення тексту. Знайдений артефакт мав значні деформації та тріщини, що вимагали уважної обробки. Відсутність чіткої методики реставрації такого типу артефактів додатково ускладнювала завдання. Важливою частиною реставраційного процесу було закріплення металевої основи та укріплення слабких ділянок, що забезпечило збереження артефакту на майбутнє. Робота проводилася під мікроскопом з використанням спеціальних інструментів для докладної обробки та віднов-

лення тексту. Після успішної реставрації грамоти з'явилася можливість дослідження її тексту. Виявлення кириличного напису на внутрішній стороні пластини відкрило нові можливості для аналізу та інтерпретації історичних даних, що містилися в грамоті. Завдяки напруженій праці та співпраці дослідників і реставраторів знайдена свинцева грамота стала важливим свідченням давньоруських адміністративних практик. Її реставрація та дослідження відкрили нові можливості для розуміння історії та культури давньоруських земель [11].

У вересні 2023 р. археологічні дослідження, здійснювані археологами Хмельниччини разом з місцевими жителями та учнями, зосереджуються на території історичного ареалу костелу Святої Анни у місті Полонне. Це дослідження стало можливим завдяки гранту, наданому Українським культурним фондом Міністерства культури та інформаційної політики, на реалізацію програми «Археологічна школа «Літописне місто Полонне»». Протягом цього часу знайдено рештки кераміки XVII-XVIII ст., а також залишки будівлі, яка існувала на цьому місці ще до періоду правління князя Станіслава Любомирського у 1621 р. Варто відзначити, що програма «Археологічна школа «Літописне місто Полонне»» передбачає не лише проведення археологічних розкопок, але й активну взаємодію з місцевими жителями та школярами. В рамках цієї програми проводяться практичні заняття з археології для учнів та місцевих жителів, а також запровадили лекції з вивчення історії міста Полонне та методів археологічних досліджень. Метою цього проєкту є викликання інтересу та підтримка місцевого населення у питаннях історії та археології, а також збагачення загального культурного досвіду суспільства. Завдяки спільним зусиллям археологів та місцевих жителів, дослідження важливих історичних об'єктів, таких як костел Святої Анни в Полонному, стає доступним та цікавим для всіх шарів суспільства [6].

Отже, таким чином період з 2021 по 2023 рр. археологічні дослідження в місті Полонне виявилися не лише важливими кроком для розкриття та вивчення історичного спадку цього регіону, але й стали прикладом успішної співпраці між археологами, місцевими жителями та органами влади. Результати цих досліджень показали, що Полонне, як і багато інших міст України, має багату та цікаву історію, яка потребує подальшого вивчення та збереження. Під час археологічних розкопок було знайдено різноманітні артефакти, такі як рештки кераміки, будівельні конструкції та інші об'єкти, які свідчать про багату історико-культурну спадщину міста. До того ж, активна участь місцевих жи-

телів та школярів у дослідженнях сприяла не лише залученню громадськості до вивчення історії свого регіону, але й підвищенню інтересу до археології та культурної спадщини загалом.

Результати археологічних досліджень міста Полонне не лише відображають важливість збереження та вивчення історичних об'єктів, але й підкреслюють значення співпраці між науковими установами, громадськістю та владою у розвитку культурного туризму та підтримки культурної спадщини. Дослідження відкривають нові можливості для подальшого вивчення історії міста та залучення уваги до його культурних та історичних цінностей.

Список використаних джерел та літератури:

1. Аскоченский В. И. Очерки Волыни в историческом, географическом, статистическом и этнографическом отношениях. Житомир, 1847. 162 с.
2. Атаманенко В., Рибачок І. Замки у системі оборони Південно-Східної Волині кінця XVI – початку XVII ст. *Минуле і сучасне Волині та Полісся. Україна та Волинь у наполеоновських війнах* : матеріали 41 Міжнародної істор.-краєзн. конф., присвяч. 200-річчю війни 1812 року, 11–12 трав. 2012 р., м. Луцьк : наук. зб. / упоряд.: А. Силук, О. Златогорський. Луцьк : Волинські старожитності, 2012. Вип. 41. С. 250–258.
3. Захар'єв В. А., Семенчук С. О., Шпаковський С. М., Виявлені В. І. Кочубеєм давньоруські городища Синютки (Двірець), Михнів (Гнійниця) верхів'я Горині: теперішній стан і перспективи охорони. *Матеріали міжнародної науково-краєзнавчої конференції «Південно-Східна Волинь: від давнини до сьогодення»*. Ред. кол. Баженов Л. В. (Голова), Єсюнін С. М. (Співголова, відп. редактор), Сміховський В. В. (Відп. секретар) та ін. Шепетівка, 2015. С. 35-42.
4. Залишки трипільської культури знайдено в Полонному URL: <https://denzadnem.com.ua/shepetivshhyna/77438> (дата звернення: 07.05. 2024).
5. Історія міст і сіл Української РСР. Хмельницька Область. Київ: Головна Редакція УРЕ АН УРСР, 1971. 708 с.
6. У Полонному археологи проводять розкопки. URL: https://vsim.ua/Podii/u-polonnomu-arheologi-provodyat-rozkopki-11886544.html#goog_rewarded (дата звернення: 05.05. 2024).
7. Козак А. Оповідання з історії міста Полонного. URL: <http://kozak.su/1791.html> (дата звернення: 7.05. 2021).
8. Масштабні розкопки в Полонному: унікальні знахідки, древні поховання та пошуки підземелля/ URL: https://ye.ua/istiriya/56167_Masshtabni_rozkopki_v_Polonnomu_unikalni_znahidki_drevni_pohovannya_ta_poshuki_pidzemellya.html (дата звернення: 07.05. 2024).
9. Пивоваров С. В. Минувшина Полонного (історико-краєзнавчі нариси). Київ : НАККІМ, 2016. 208 с.
10. Ричков П. Планування та забудова Полонного за картографічними першоджерелами Російського державного воєнно-історичного архіву.

Полонному 1000 Років : Матеріали науково-практичної конференції. Полонне, 1995. С. 120-123.

11. Свинцева грамота часів Русі: науковці розгадали текст унікальної знахідки з Хмельниччини. URL: https://ye.ua/istiriya/62161_Svinceva_gramota_chasiv_Rusi__naukovci_rozgadali_tekst_unikalnoyi_znahidki_z_Hmelnichchini.html (дата звернення: 08.05. 2022).

12. Собчук В. Д. Історична Волинь: Північний Захід України в регіональному та локальному вимірах минулого. Кременець : Дятлик М. С., 2017. 315 с.

13. Теодорович Н. И. Историко-статистическое описание церквей и приходов Волынской епархии. Т. 1: Уезды Житомирский, Новоград-Волынский и Овручский. Почаев, 1888. 440 с.

14. Тесленко І. Полонне. Князі Острозькі. Київ : Вид-во ТОВ «Балтія-Друк», 2014. С.246-248.

15. Трегубова Т. О. Полонне – місто фортеця XVII ст. Мистецтво і сучасність. Київ : Наукова думка, 1980. С. 204–210.

16. Яковенко Н. М. Нарис історії середньовічної та ранньомодерної України. Вид. 3-тє, перероб. та розшир. Київ : Критика, 2006. 581 с.

Бочуля М. І.

Хмельницька гуманітарно-педагогічна академія

ІСТОРІЯ ДОСЛІДЖЕНЬ ТРАЯНОВОГО ВАЛУ ГОРОДОЧНИНИ

Стаття присвячена історії дослідження та археологічному значенню Траянового валу на Городоччині (Хмельницька область). Автор аналізує походження назви, конструкцію, розміри та поширення валу, детально описує його найяскравіші ділянки (між Сатановом і Великим Карабчієвим, понад 20 км), знахідки бронзової та залізної зброї, а також результати досліджень М. Кучери, В. Мороза та інших вчених. Особлива увага приділена будові валу (стовпи, траншеї, насипи), його найкраще збереженій частині біля с. Лісоводи та зв'язку з давньоруським городищем, підкреслюючи оборонне значення пам'ятки та необхідність її збереження для туризму.

Ключові слова: Траяновий вал, Городоччина, Римська імперія, насип, траншея.

Дослідження Траянового валу (система земляних укріплень, що збереглася на території України, Молдови та Румунії) на Городоччині є актуальною, адже ця унікальна оборонна споруда досі залишається маловивченою та недостатньо дослідженою пам'яткою, яка може суттєво доповнити наші знання про давню історію Подністрів'я та військово-інженерну майстерність пращурів задовго до Київської Русі.

Дослідженнями Траянового валу займалися дослідники: І. Бондар [3], М. Жарких [6], М. Кучера [5], В. Мороз [7].